

Слово, вивірене життям

У сузір'ї першого покоління письменників, на долю яких випало творити сучасну літературу, помітне місце належить Василю Степановичу Кучеру (1911-1967).

Письменник рано пішов із життя, але залишив нам багату літературну спадщину.

Твори В.С. Кучера цікаві своїм соціальним звучанням, багатогранністю художніх засобів зображення й розкриття характеру героїв. Письменник умів у буденних справах помітити риси нового, не боявся піддавати осуду явища негативні. Цю рису В.С. Кучера по заслuzі оцінив П.Г. Тичина, відзначивши, що автор „... завше брав собі в роботу щонайважливіші теми, як із життя біжучого, так і з життя минулого...”.

Аналіз творчості В.С. Кучера дає підстави твердити, що його книги, написані на конкретних історичних фактах, відзначалися художнім проникненням у сутність суспільних явищ, їхні суперечності, а сам автор як художник-реаліст завжди знаходився в центрі подій. Кращі твори письменника зайняли належне місце в українській літературі.

В.С. Кучер народився 21 липня 1911 року в селі Вербів (тепер Любимівка) Андрушівського району Житомирської області. Його дитячі та юнацькі роки пройшли в селах Війтівці (тепер Мостове) Андрушівського та Ставище Попільнянського районів, де вчителював батько.

Широкий читацький загал знає В.С. Кучера як автора багатьох збірок новел і нарисів, цікавих оповідань для дітей та юнацтва, а також романів „Чорноморці” (1952), „Устим Кармалюк” (1954), „Прощай, море” (1957), „Трудна любов” (1960), „Голод” (1961), „Ми не спимо на трояндах” (1967) та ін.

Письменник належить до покоління тих авторів, які прийшли в літературу на початку 30-х років від плугів і верстатів, влилися в неї із студентських лав навчальних закладів. Він подолав шлях від дописувача районної газети до відомого майстра української прози, присвятивши літературній діяльності майже 40 років життя.

Про ранні літературні здібності В.С. Кучера свідчать спогади його однокурсниці з Білоцерківського педагогічного технікуму, вчительки-пенсіонерки О.Г. Ярмоленко: „Він був добрим товаришем і організатором молоді, любив співати народних пісень. Його класні твори з української літератури викладач часто читав нам як найкраще написані”.

Навчання в педагогічному технікумі В.С. Кучер поєднував із роботою в газеті, ведучи там відділ судової хроніки та пригод. Через багато років, уже будучи автором кількох романів,

письменник згадував про цей період: „То була важка робота, але я радий і зараз, що збагнув її, бо так шліфувалася точність вислову, народжувалося щось схоже на сюжет, виростала гранична лаконічність”.

Після успішного закінчення технікуму В. Кучер на деякий час стає літпрацівником Сквирської районної газети „Колективне село”.

Робота в редакції давала йому можливість часто бувати серед селян, прислухатися до пульсу людських пристрастей, що вирували на селі. Незважаючи на свою молодість, він був надзвичайно спостережливим, умів знайти спільну мову з будь-яким співрозмовником.

Восени 1930 року В.С. Кучер їде на навчання до Харківського університету й ще з більшою пристрастю поринає в літературно-мистецьке життя. У журналах „Трактор”, „Молодий більшовик”, у газеті „Сільськогосподарський пролетар” з’являються його оповідання „Ініціатива”, „Пляма”, „Хлібна проблема”, „Шахтерка”, „Жнива”, „Прапор перемоги” та ін.

Постійно розширюючи свій творчий діапазон, В. Кучер ніколи не перебував у полоні однієї теми. Для нього однаково важливими були інтереси хліборобів і робітників, учителів і лікарів, воїнів та інженерів... Для всіх він знаходив місце у своїх нарисах та оповіданнях, що, починаючи з 1932 року, виходили окремими книжками.

До Великої Вітчизняної війни, постійно працюючи в редакціях газет і журналів, В.С. Кучер видає 7 збірок оповідань, повість „Кармалюк” і сценарій кінофільму „Вітер зі Сходу”. Крім того, на сторінках газет і журналів постійно з’являлися його публіцистичні статті, нариси про здатних людей, атмосферу масової трудової героїки. Статті, нариси й оповідання В. Кучера – це не ілюстрація подій і вихоплених із життя фактів. У них ішлося про злами в людській психології, високий порив енергії. Саме тут проявилася глибока спостережливість молодого письменника, реальний підхід до висвітлення актуальних проблем, уміння аналізувати соціальні явища. Своїми творами автор засвідчував, що соціальні бурі в суспільстві не затихли.

З початком Великої Вітчизняної війни В.С. Кучер стає кореспондентом армійської газети „За Родину”, яка виходила у військах, що захищали Причорномор’я. Його нариси й кореспонденції з передових рубежів оборони Одеси й Севастополя глибоко хвилювали солдатів і матросів, запалювали ненависть до ворога, вселяли віру в перемогу. З кореспонденцій В. Кучера читачі дізналися про подвиги солдатів та офіцерів Чапаєвської дивізії, морських піхотинців бригади Горпищенка,

кулеметниці Нині Онілової, снайпера Людмили Павличенко та багатьох інших.

Таким же невтомним кореспондентом був В.С. Кучер і у фронтовій газеті „За Радянську Україну”, редагованій М. Бажаном, та на радіостанції „Дніпро”.

Після війни В. Кучер знову на журналістській роботі: завідувач відділом прози журналу „Дніпро”, член редколегії журналу „Україна”. На цих посадах він проявив себе як здібний педагог і вихователь, давши путівку в літературу багатьом письменникам-початківцям.

Ішли важкі повоєнні роки. Оновлялася сплюндрована ворогом українська земля. Трудовий ентузіазм охопив найширші кола робітників і селян. Їм присвячує свої перші післявоєнні твори В. Кучер. У періодичній пресі з’явилися його нариси про будівельників Хрещатика, знатних ланкових Ганну Кошову та Марію Лисенко, машиніста молотарки Миколу Бредюка, машиніста паровоза Сергія Голубицького й багатьох інших відомих людей України.

Письменник весь час був у пошуках своїх героїв. Як згадують його друзі по перу, Василь Кучер рідко бував у Києві, навіть збори в Спілці письменників відвідував нерегулярно. То він їде в село Хвостів на Чернігівщині, де відбулися події, описані М. Коцюбинським у повісті „Fata morgana”, то він на Вінниччині вивчає досвід будівництва сільських електростанцій і збирає матеріали до роману „Устим Кармалюк”... Волинь, Поділля, Одещина, Миколаївщина, Житомирщина, Полтавщина... Немає області в Україні, де б не побував В.С. Кучер зі своїм письменницьким блокнотом. А після цього на газетних шпальтах і журнальних сторінках з’являлися пристрасні статті на нариси.

Газета для В.С. Кучера була невичерпним джерелом інформації. Він вважав, що, лише пройшовши журналістську школу, можна стати справжнім письменником, писати високохудожні твори, потрібні людям.

Як згадує Василь Большак, В.С. Кучер часто попереджував молодих письменників: „Не кидайте, хлопці, газети. Вона допомагає тримати зв’язок зі світом, не рвіть пуповини з життям. Хіба мало в нас письменників, які напишуть гарну книжку про своє босоноге дитинство, про дитсадок, школу й університет, а далі писати ні про що, бо рано професіоналізуються... Не рвіть, хлопці, пуповини, не рвіть...”.

У творчості В. Кучера, немовби в дзеркалі, відбито трудову біографію України 20-60-х років. Тематично вона охоплює підняття з руїн шахт Донбасу після громадянської війни

(оповідання „Нічний рейд”, „Шахтарка” (1931); складні процеси колективізації (оповідання „Кускута” (1932), збірки новел „Марта” (1932), „Дві новели” (1932), „Мої друзі” (1935), „Квітує жито” (1938); оборону країни (збірка оповідань „Все вище і вище” (1936) і „Дорога веде на заставу” (1939); героїчну боротьбу народу в роки Великої Вітчизняної війни („Людмила Павличенко” і низка кореспонденцій та нарисів, що друкувалися в газетах „За Родину”, „За Радянську Україну” та в збірниках „Герои обороны Севастополя” і „Боевые подвиги приморцев”); відбудову народного господарства в післявоєнний період (збірки нарисів „Засвітились вогні” (1946), „Золоті руки” (1948), „Полтава” (1950), „Дорога до людей” (1958)) та ін.

Та все ж заслужену славу принесли В. Кучеру його романи.

Якось на одному з літературних вечорів, присвячених В.С. Кучеру, відомий український письменник М. Чабанівський говорив: „Найбільш позитивною рисою В. Кучера є те, що свій талант він віддає зображенню сьогоденного життя, оспівуванню нашого сучасника. Вже за це одне ми можемо скласти письменнику глибоку подяку. Адже писати про сучасність по гарячих слідах значно важче, ніж про події давно минулі, що відстоялись в архівах”.

У повоєнні роки письменник ще не раз звертався до героїчних подій Великої Вітчизняної війни, неповторних сторінок боротьби й перемог над фашизмом. Його романи „Чорноморці” (перша редакція 1948 р., друга – 1952 р.) та „Голод” (1961) мають справжні життєві підвалини й зайняли належне місце серед кращих творів української літератури про Велику Вітчизняну війну.

Розповідаючи про історію написання роману „Чорноморці”, В. Кучер писав: „Під час оборони Одеси і Севастополя я бував на найголовніших ділянках запеклих боїв із німецько-фашистськими загарбниками, бачив сотні прославлених моряків, артилеристів, піхотинців та льотчиків. Про багатьох із них писав до військової газети, з багатьма подружився й надовго зжився... Тоді ж, хоч як було важко, я все-таки мріяв написати, якщо зостануся живий, про подвиги воїнів під Севастополем і Одесою свою першу велику книгу... І все воно, те, що збереглося в пам’яті й серці, лягло пізніше в основу роману „Чорноморці”.

Персонажі „Чорноморців” – це звичайні люди, які до війни мирно працювали, училися, кохались і мріяли про щасливе життя. Але в трагічні для країни дні всіх їх – Контрадмірала Багрова та корабельного майстра Громова, його дружину Варвару, мічманів Самійла Вихора, Петра Шагайду та студентку

Марію Богучар, генерала Петренка та вчорашнього хлібороба Охріма Бандуру, професора Драгу, партизана П'ятницю та одеського робітника Остапа Богучара та багатьох інших героїв книги – об'єднала велика й благородна мета – спільна боротьба за долю рідної землі. Саме в цій боротьбі й розкриває автор характери героїв. Цьому підпорядковує письменник композиційну будову роману, усі засоби художнього відображення життя, сплав художності та публіцистики.

Дія роману розпочинається в Севастополі, куди в переддень війни приїхала одеська студентка Марія Богучар, щоб зустрітися з братом – капітаном ескадреного міноносця Платоном Богучарем. Потім письменник переносить увагу читача до Одеси, де Марія бере найактивнішу участь в обороні обложеного фашистами міста, у Крим, на підступи до Севастополя й у сам Севастополь, у якому відбуваються головні події книги. Наголошуючи на показі масового героїзму та самовідданості людей у боротьбі з ворогом, автор водночас розкриває їхнє духовне багатство, душевну красу, велич подвигів, створює привабливі типові образи.

Багато спільного є в образах хліборобів із Полтавщини Охріма Бандури та подолянина Хоми Хаєцького з „Прапорonoсців” Олеся Гончара. Обидва – сільські трудівники, які за жорстокими законами війни стали бійцями, мріють розгромити фашистів і забезпечити такий мир на землі, щоб ніколи й нікому не забажалось взяти до рук зброю.

До героїки Великої Вітчизняної війни звернувся В. Кучер і в романі „Голод” (1961). Історія написання така. Якось один із членів комісії, що вивчала історію оборони Севастополя, колишній ад'ютант полковника Горпиценка Михайло Григорович Байсак порадив В. Кучеру зустрітися з колишнім флотським лікарем Павлом Івановичем Єреськом, який, рятуючись від німецького полону, вийшов на шлюпці з трьома товаришами у відкрите море й лише через 36 днів був підібраний турецьким кораблем. Після багатьох поневірянь він повернувся додому і ще брав участь у боротьбі проти загарбників. Послухавши розповідь майбутнього головного героя роману, В. Кучер писав: „Мене так захопив цей матеріал, що я покинув усю невідкладну роботу і негайно сів за роман „Голод”. Через дипломатичні канали було підтверджено достовірність факту перебування в Туреччині військового лікаря Павла Івановича Єреська, підбраного турецьким теплоходом „Анафорта” 9 серпня 1942 року. Так народився головний герой роману „Голод” Павло Іванович Забрoда”.

Хоч авторського домислу в романі небагато, однак він не став звичайним художнім переказом біографії одного героя. Це твір про безприкладний подвиг моряків, одним із представників яких є Павло Заброда. З великою теплотою змальовує В. Кучер образи таких героїв, як полковник Горпищенко, боцман Верба, підпільники Момот та наречена Заброди Оксана, письменник Крайнюк, болгарські друзі Павла, родина Горностаїв та ін.

В одній із статей відомий літературознавець В. Буряк, відзначаючи досягнення української літератури в художньому дослідженні теми війни, писав, що вона збагатилась ще й художнім досвідом у філософсько-естетичному освоєнні глибоко драматичного матеріалу. Саме твори про війну дають підстави говорити про трагедійні характери й обставини... Серед творів, які викликають роздуми над цією проблемою („Блискавка” В. Козаченка, „Єдина” Ю. Збанацького, „Четверта рота” В. Собка, „Тополя на тому березі” С. Голованівського, „Батальйон необмундированих” Д. Міщенка та ін.), критик насамперед назвав роман В. Кучера „Голод”.

Поряд із темою війни в післявоєнні роки стає помітною увага письменників до проблем села. З'являється немало повістей і романів, у яких ішлося про долю українського селянства, його болі та надії.

Найбільш помітними серед цих творів стали повісті В. Земляка „Рідна сторона” (1956) і „Кам'яний Брід” (1957), Г. Тютюнника „Хмарка сонця не заступить” (1956), П. Оровецького „Серце солдата” (1958), В. Лозового „Село під горою” (1958), А. Мороза „25 сторінок однієї любові” (1960), А. Хорунжого „Ковила” (1960), романи „Прощай, море” (1957) і „Трудна любов” (1960) В. Кучера, „Вишневий сад” (1958-1962) В. Бабляла, „Переджнив'я” (1955-1960) Ю. Збанацького, „В дорогу виходь на світанні” (1959) Н. Тихого, „Хліб і сіль” (1959) М. Стельмаха, „Друга зустріч” (1960) П. Оровецького та ін.

У них правдиво відображалися важкі роки відбудови, трудовий ентузіазм хліборобів, викривалися прорахунки й недоліки в сільському господарстві, ішлося про немалі труднощі.

Багаторічні спостереження письменника над долею села та його людей, складністю соціальних проблем, особливо в післявоєнні роки, згодом відбилися в широковідомих і популярних у 50-60-х роках романах „Прощай, море” (1957) і „Трудна любов” (1960).

Про актуальність і гостроту порушених у них господарських і морально-етичних проблемах свідчать широкі відгуки читачів як на першу, так і другу книгу.

„Новий роман В. Кучера („Прощай, море” Л.М.) буде схвально зустрінутий читачами, – писала газета „Радянська Житомирщина”. Він являє собою приклад активного втручання письменника в життя, хороший внесок у літературу про село, про його чудових людей”.

Високу оцінку давали роману „Прощай, море” читачі при його обговоренні. Висловлюючи захоплення образами книги, багатогранністю порушеної проблеми, один із читачів висловив думку, що роман „Прощай, море” належить до тих творів із колгоспного життя, у яких виразно відчувається прагнення автора до поглибленого показу дійсності у всій складності боротьби нового з старим, передового з відстаючим”.

Василя Кучера завжди називали письменником-патріотом. Як відзначено в статті „Завжди між людьми” з нагоди 50-річчя письменника, „головне місце в його творчості, безперечно, посідає тема патріотизму... Упродовж усієї своєї діяльності В. Кучер був і лишається письменником, який пише про народ і для народу...”

Твори В. Кучера пізнаються одразу. Вони завжди емоційно піднесені, у них патріотична мова про рідний край, про боротьбу, про перемогу. Вони продиктовані новизною та несподіванками самої нашої дійсності. У них відчутне і перо, і серце літописця, який любить бачити і збурення сил, і героїку боротьби в минулому, і суворість та красу подвигу сучасника, його вірність обов’язкові, безстрашність.

Отже, як твердило життя, обидва романи посіли почесне місце в українській літературі. Їм судився довгий вік. Неодноразово виходили вони іншими мовами, перевидуються й нині.

Низку своїх книг присвятив В.С. Кучер освоєнню інших тем, тих морально-етичних проблем, які були пов’язані з розвитком науково-технічного прогресу в 50-60-х роках. Це, зокрема, збірки нарисів „Шовкові струни” і „Чарівна ткаля”, романи „Намисто” й „Орли воду п’ють” та ін.

Праця В.С. Кучера в літературі належно оцінена читачами. Його іменем названо бібліотеку в Києві, вулицю в Севастополі, школу в селі Ставище, корабель Чорноморського пароплавства. Після смерті письменника здійснено п’ятитомне видання творів, вийшов збірник спогадів товаришів по перу, який становить неабиякий інтерес для шанувальників творчості В.В. Кучера.

Рано перестало битися мужнє серце В.С. Кучера, та залишилися жити серед нас його чудові твори. Їхній художній заряд хвилюватиме ще не одне покоління читачів.

Література:

1. Лист П.Г. Тичини до Г.Ф. Кучер-Яремчук, 1967, 20 квітня (фотокопія зберігається в автора статті).
2. Лист О.Г. Ярмоленко до автора статті. 1967, 11 грудня.
3. Кучер В. Образ, думка, слово... // Дніпро. – 1959. – № 11. – С. 135.
4. Про Василя Кучера. Спогади товаришів і друзів.– К., Радянський письменник, 1971. – С. 7.
5. Вечір без ювілею // Літературна газета. – 1958. – 11 квітня.
6. В. Кучер. Образ, думка, слово... – С. 137.
7. Василь Кучер // Голод. – К., Молодь, 1961. – С. 462-463.
8. Буряк Б. Український роман і сучасність. – Радянська Україна, 1967. – 13 травня.
9. Кізуб К. Прощай, море // Радянська Житомирщина. – 1957. – 15 травня.
10. Заєць А.Н. Прощай, море // Літературна газета. – 1957. – 20 вересня.
11. Завжди між людьми // Вітчизна. – 1961. – № 7. – С. 174.